

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ТКАЧУК ЮРІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 343.214

**САНКЦІЇ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ:
ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ**

12.00.08 – кримінальне право та криминологія;
кримінально-виконавче право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2026

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано в Національній академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, професор
Вартилецька Інна Анатоліївна,
Національна академія внутрішніх справ України,
професор кафедри кримінального права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Назимко Єгор Сергійович,
Донецький державний університет внутрішніх справ
головний науковий співробітник науково-дослідної
лабораторії з проблем запобігання кримінальним
правопорушенням навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної
поліції імені Е.О. Дідоренка;

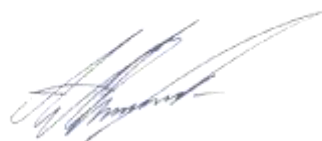
кандидат юридичних наук
Федитник Василь Миколайович,
Адвокатське об'єднання «Legal Strategy»,
партнер

Захист відбудеться «12» березня 2026 року о 9-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.007.03 у Національній академії внутрішніх справ за адресою: 03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії внутрішніх справ за адресою: 03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

Автореферат розісланий «10» лютого 2026 року

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Андрій АНТОЩУК

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Ефективність протидії злочинності знаходиться в прямій залежності від потенційних можливостей, закладених у санкціях кримінально-правових норм та принципах кримінальної політики української держави, які визначають рівень репресивності заходів кримінально-правового впливу. У 1997 р. Україна приєдналась до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, підписаної в Римі 04.11.1950 р., взявши зобов'язання привести національне законодавство у відповідність з міжнародно-правовими стандартами.

На сьогодні здійснено суттєвий крок на шляху модернізації системи кримінально-правових санкцій, впроваджена значна кількість законодавчих новацій у чинному Кримінальному кодексі (далі – КК) України, які забезпечують дієві заходи реалізації кримінально-правової охорони прав, свобод людини та громадянина, конституційного устрою України від кримінально-караних посягань (ст. 1 КК України). Однак ряд питань, пов'язаних із впровадженням ефективних заходів кримінального-правового впливу, залишаються невирішеними; сучасний етап соціально-економічних перетворень кримінально-правової політики диктує необхідність переходу правової системи держави на якісно новий рівень та вимагає здійснення нових завдань. Розвитку вимагає кримінально-правова регламентація порядку призначення та умов виконання покарань шляхом формування адекватних кримінально-правових санкцій з метою захисту інтересів особи та суспільства шляхом створення умов для виправлення і ресоціалізації засуджених, запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами (ст. 1 Кримінально-виконавчого кодексу України), адже саме санкції відображають державну оцінку суспільної небезпеки кожного вчиненого кримінального правопорушення.

В Україні до цього часу залишаються недостатньо урегульованим принципи та умови конструювання санкцій, їх наповнення конкретними видами покарань, співвідношення змісту санкцій і суспільної небезпечності кримінально протиправних посягань. На сьогодні зміст санкцій не узгоджується з необхідністю забезпечення загальної та спеціальної превенції стосовно кримінальних правопорушень різної спрямованості, при формуванні системи санкцій не повною мірою враховується класифікація кримінальних правопорушень за ступенем тяжкості та наукові рекомендації щодо максимального передбачення альтернативних санкцій, що підтверджується результатами авторського аналізу практики призначення покарань. Так, у звітності Державної судової адміністрації України в період 2014-2024 рр. при збереженні стабільної частки осіб, засуджених до покарання у виді позбавлення волі (в межах 18-21% від загальної кількості засуджених осіб), виявлено

збільшення категорії тих правопорушників, до яких застосовано штраф (від 20% у 2014 році до 29,5% від всіх засуджених)¹.

Крім того, 83,7% опитаних слідчих та 92,3% опитаних адвокатів зазначають, що для досягнення мети покарання, для його індивідуалізації положення КК України максимально повинні бути наповнені саме альтернативними санкціями. Політичні, економічні та морально-етичні аспекти діяльності держави, спрямовані на подолання такого суспільно небезпечного явища, як злочинність, суттєво залежать від ефективності законодавства та практичної спрямованості діяльності органів кримінальної юстиції. Акцент на необхідності реалізації покарань було сформульовано в положеннях Концепції реформування кримінальної юстиції, затвердженої Указом Президента України від 08.04.2008 р. № 311/2008, де визначається, що система кримінальної юстиції повинна будуватися на принципі поєднання прав особи й забезпечення публічних інтересів, а завданням її реформування є посилення захисту прав та інтересів потерпілих та гарантоване відшкодування завданої злочинною шкоди².

Питання побудови санкцій та застосування тих покарань, які їх наповнюють, завжди привертало до себе увагу вчених – фахівців у галузі кримінального права, серед яких: А. В. Андрушко, В. І. Борисов, І. А. Вартилецька, В. В. Василевич, А. А. Вознюк, О. П. Горох, В. К. Грищук, О. М. Джу́жа, О. О. Дудоров, В. П. Ємельянов, О. О. Житний, О. О. Книженко, В. П. Козирєва, М. Й. Коржанський, О. О. Костенко, В. В. Кузнєцов, В. М. Куц, С. А. Мозоль, С. Я. Лихова, Л. О. Мостепанюк, А. А. Музика, О. В. Навроцький, Є. С. Назимко, Н. А. Орловська, В. І. Осадчий, А. М. Падалка, М. А. Погорецький, О. П. Рябчинська, А. В. Савченко, В. В. Сташис, Є. Л. Стрельцов, О. С. Тарасенко, В. Я. Тацій, В. М. Федитник, Ю. В. Філей, П. Л. Фріс, М. І. Хавронюк, М. С. Цуцкірідзе, В. В. Шаблистий, В. І. Шакун, А. М. Яценко та ін.

Доктринальні та прикладні напрацювання вказаних та інших учених мають важливе наукове й практичне значення, однак, слід відзначити, що проблематика особливостей реалізації кримінально-правових санкцій, залишається не вирішеною, що не може не позначитися на ефективності правоохоронної діяльності та призначення покарання. У зв'язку з цим уявляється необхідним вивчити іноземний досвід конструювання санкцій кримінально-правових норм й запропонувати шляхи вдосконалення національного кримінального законодавства.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до змісту положень Цілей сталого розвитку України на період до 2030 р. (Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019); Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24.03.2021 р. № 119/2021). Робота відповідає Тематиці наукових досліджень і

¹ Судова статистика : Судова влада України. URL : https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2024

² Концепція реформування кримінальної юстиції : Указ Президента України від 08.04.2008 № 311/2008. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/311/2008#Text>

науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства внутрішніх справ України на 2020–2024 рр. та на 2025–2029 рр. (накази МВС України від 11.06.2020 р. № 454, 21.05.2024 р. № 326), Плану заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 рр. (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.08.2024 р. № 792-р); Основним напрямом наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2025-2029 рр. (рішення Вченої ради від 30 грудня 2024 р., протокол № 25).

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 27.06.2006 р. (протокол № 9) та включено Координаційним бюро Національної академії правових наук до переліку тем дисертаційних досліджень з проблем держави і права (№ 629, 2006), уточнено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 30.12.2025 р. (протокол № 25).

Мета і задачі дослідження. *Метою* дисертації є здійснення комплексного порівняльно-правового аналізу системи кримінально-правових санкцій за законодавством України та іноземних країн, з метою виявлення їх структурно-функціональних особливостей, концептуальних моделей побудови та практики застосування, а також формулювання на цій основі науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення національного кримінального законодавства.

Відповідно до поставленої мети необхідно вирішити такі *задачі*:

- встановити теоретико-методологічні передумови здійснення порівняльно-правового дослідження системи кримінально-правових санкцій;
- з'ясувати становлення та розвиток системи кримінально-правових санкцій у кримінальному законодавстві України та зарубіжних країн;
- систематизувати наукові підходи до правового визначення та змісту кримінально-правових санкцій;
- узагальнити основні критерії класифікації кримінально-правових санкцій у законодавстві України і зарубіжних країн;
- виокремити особливості побудови кримінально-правових санкцій за різні категорії кримінальних правопорушень у національному та зарубіжному законодавстві;
- розкрити особливості формування санкцій кримінально-правових норм залежно від ступеня тяжкості кримінальних правопорушень;
- внести пропозиції щодо вдосконалення системи кримінально-правових санкцій та оптимізації практики їх реалізації.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у зв'язку з установами, нормативною регламентацією, систематизацією та реалізацією санкцій у законодавстві України та іноземних країн.

Предметом дослідження є кримінально-правові санкції у порівняльно-правовому вимірі.

Методи дослідження Обґрунтованість та репрезентативність наукових результатів забезпечувалися використанням загальнонаукових та спеціально-наукових методів пізнання, зокрема: *діалектичний* обумовив розгляд питань застосування кримінально-правових санкцій через вивчення більш загальних

категорій, таких як покарання, принципи конструювання санкцій (розділи 1–3); *історико-правовий* дозволив розглянути кримінальне законодавство України та зарубіжних країн в його постійному розвитку (підрозділ 1.2, 2.2); *компаративістський* використаний при вивченні відповідних норм у національному кримінальному законодавстві та законодавстві окремих зарубіжних держав (розділи 1–3); *логіко-юридичний* дозволив визначити зміст та ознаки кримінально-правових санкцій (розділ 2); *системно-структурний* – провести комплексний аналіз складових предмета дослідження як елементів єдиного цілого (розділи 1–3); *статистичний* сприяв виявленню рівня та динаміки застосування кримінально-правових санкцій (підрозділ 3.1, 3.2); *соціологічний* застосовано при вивченні документів, зокрема матеріалів кримінальних проваджень, офіційної статистики; проведенні анкетування респондентів та встановлення їх позицій щодо проблемних питань конструювання санкцій в кримінальному законодавстві України та практики призначення покарань (розділ 3); *моделювання* – для розробки пропозицій щодо удосконалення кримінально-правових санкцій та практики їх конструювання (висновки до підрозділів, розділів та загальні висновки).

Емпіричну базу дослідження становлять дані, одержані при вивченні 150 матеріалів кримінального провадження, розглянутих судами України за період 2014-2025 рр.; узагальнення судової практики, проведені Управлінням судової практики й аналітичної роботи з питань застосування законодавства Верховного Суду; статистичні дані Державної Судової адміністрації України за період 2014-2025 рр., результати анкетування 200 респондентів, з яких: 150 – працівників слідчих органів Національної поліції України, 50 адвокатів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є одним із перших в Україні комплексних порівняльно-правових досліджень, присвячених санкціям у кримінальному праві України та низки іноземних держав, у межах якого визначено напрями їх уніфікації, забезпечення внутрішньої узгодженості та оптимізації конструкції, а також обґрунтовано можливості імплементації апробованих зарубіжних практик у національне кримінальне законодавство. Найбільш важливими теоретичними і практичними висновками та положеннями, які засвідчують новизну, є такі:

вперше:

– сформульоване наукове розуміння кримінально-правової санкції як правового явища, в якому уособлюється державний осуд кримінально караного діяння відносно його суспільної небезпечності та протиправності (частина кримінально-правової норми), що забезпечує реалізацію принципів кримінальної відповідальності через практику застосування включених до санкції покарань (структурний елемент норми Особливої частини КК України);

– розкрито генезис формування національної системи кримінально-правових санкцій з виокремленням ключових етапів: початковий (IX–XVII ст.) – становлення засад кримінально-правового впливу, що характеризувалося казуїстичністю регулювання, поєднанням звичаєвих і писаних норм, домінуванням каральної парадигми та відсутністю чіткої системної диференціації покарань; проміжний (кінець XVII ст. – 1921 р.) – ускладнення

санкційних конструкцій і поступова систематизація видів покарань у межах кодифікаційних процесів, формування відносно визначених меж санкцій та засад індивідуалізації відповідальності; радянський (1921–1991 рр.) – ідеологічно зумовлена трансформація та кодифікаційне оформлення системи санкцій із посиленням репресивних елементів і підпорядкуванням кримінально-правових механізмів інтересам держави; сучасний (1991–2025 рр.) – формування національної моделі кримінально-правових санкцій на засадах конституціоналізму, гуманізації та диференціації відповідальності, розширення альтернатив позбавленню волі й гармонізація із європейськими стандартами;

– встановлено спільні (існування альтернативних кримінально-правових санкцій з відносно визначеними межами покарань, що їх наповнюють; передбачення в законодавстві кумулятивних санкцій; заборона застосування в санкціях покарань, що принижують людську гідність та спричиняють фізичний біль чи страждання засудженим) та відмінні (наявність безальтернативних кримінально-правових санкцій у законодавстві; поширення санкцій з абсолютно визначеними межами включених до них покарань) ознаки у законодавчій регламентації побудови системи кримінально-правових санкцій, а також у підходах до їх конструювання, та окреслено можливі напрями використання позитивного зарубіжного досвіду в процесі національного законотворення;

– обґрунтовано зміст складових кримінально-правової санкції та визначені ключові напрямки розвитку національних теоретико-прикладних досліджень стосовно проблем формування та наповнення санкцій окремими видами покарань, що спрямовуються на подальше розширення числа санкцій, які передбачають альтернативні позбавленню волі види покарання з особливим акцентом на застосування штрафу, громадських робіт, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (безстрокового – за вчинення корупційних кримінальних правопорушень, а також конфіскацію майна за вказані правопорушення);

удосконалено:

– критерії класифікації кримінально-правових санкцій в межах системи санкцій, до яких необхідно віднести: 1) предмет правового регулювання; 2) метод правового регулювання (характер діяння); 3) ступінь визначеності; 4) зміст; 5) метод нормативної регламентації (з точки зору їх внутрішньої форми) та 6) спосіб виразу;

– наукове знання про принципи конструювання кримінально-правових санкцій, якими є: принцип соціальної справедливості; співрозмірності санкцій і економії репресії; відповідності характеру та ступеню суспільної небезпеки кримінального правопорушення; обумовленість санкції диспозицією норми; узгодженість санкцій між собою; залежності від соціальної цінності об'єкту кримінального правопорушення;

– теоретичні положення щодо доповнення системи покарань безстроковим позбавленням права обіймати певні посади або займатись певною діяльністю з обов'язковим його включенням в якості додаткового покарання до санкцій всіх статей Особливої частини КК України, які передбачають відповідальність спеціального суб'єкта;

дістали подальшого розвитку:

– підходи щодо формування системи кримінально-правових санкцій в контексті їх обумовленості ступенем тяжкості кримінальних правопорушень з відповідною регламентацією в нормах КК України;

– наукові положення щодо унормування конструювання кумулятивних санкцій у кримінальному праві;

– системно-функціональний підхід до практичної реалізації побудови санкцій з відносно-визначеними межами та особливості включення до них конкретних видів покарань;

– наукова позиція щодо необхідності виключення з системи покарань та санкцій кримінально-правових норм покарання у виді виправних робіт.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки та пропозиції, викладені в роботі, можуть бути використані в:

– *науково-дослідній роботі* – у дослідженнях проблем кримінальної відповідальності та конструюванні кримінально-правових санкцій (акт Національної академії внутрішніх справ № 11-НД від 05.01.2026 р.);

– *правозастосовній діяльності* – під час підготовки проєктів змін та доповнень до законів України у сфері забезпечення реалізації кримінально-правової політики держави, зокрема, щодо запобігання та протидії злочинності (акт Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України № 07/7 від 29.01.2026 р.);

– *освітньому процесі* – під час викладання та вивчення навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Кримінально-правова кваліфікація», «Кваліфікація окремих видів кримінальних правопорушень», «Особливості кваліфікації окремих видів кримінальних правопорушень», «Кримінальне право: доктринальні та практичні проблеми» (акт Національної академії внутрішніх справ № 10-ОП від 05.01.2026 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана автором самостійно, викладені висновки й положення, що становлять її новизну, розроблені автором особисто. Усі сформульовані положення та висновки є результатом особистих досліджень автора. З метою обґрунтування окремих положень дослідження використовувалися праці інших вчених, на які зроблено посилання.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дослідження оприлюднені автором у виступах на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях, круглих столах, зокрема: «Дні науки» (м. Київ, 28 лютого 2025 р.); «Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти» (м. Дніпро, 21 березня 2025 р.); «Сучасний український конституціоналізм і муніципалізм та їх трансформація в контексті європейської та євроатлантичної інтеграції України» (м. Київ, 26 червня 2025 р.); «Актуальні проблеми кримінального права (пам'яті професора П. П. Михайленка)» (м. Київ, 27 листопада 2025 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дослідження, сформульовані в дисертації, відображено в 10 наукових публікаціях, серед яких чотири статті – у наукових фахових виданнях України, визначених МОН України як фахові з

юридичних наук, дві – у міжнародних виданнях (Республіка Молдова, Чеська Республіка) та чотири тези доповідей, які оприлюднено на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях та круглих столах.

Структура та обсяг дисертації. Структура дисертації визначається темою, завданнями та метою дослідження і структурно включає анотації українською та англійською мовами, вступ, три розділи, що містять сім підрозділів, висновки, список використаних джерел (290 найменувань на 32 сторінках) і 8 додатків (на 17 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 270 сторінок, із них обсяг основного тексту – 199 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** визначено актуальність теми дослідження, його зв'язок з науковими програмами, планами й темами, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання та методологічні засади дослідження. Висвітлено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наведено дані щодо їх апробації, схарактеризовано структуру й обсяг дисертації.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні засади порівняльно-правового дослідження та історичний досвід формування системи кримінально-правових санкцій» складається з двох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Теоретико-методологічні засади порівняльно-правового дослідження кримінально-правових санкцій»* науково-теоретичною базою проведення порівняльно-правового дослідження конструювання кримінально-правових санкцій визначено: 1) репрезентація, аналіз та засвоєння відповідного наукового спадку дослідників щодо побудови та реалізації кримінально-правових санкцій, 2) окреслення тих питань, які залишилися невирішеними і визначення місця дослідження дисертанта у розв'язанні обраної ним проблематики, 3) чітке формулювання поняття «санкція». Методологічні засади проведення порівняльно-правового дослідження конструювання кримінально-правових санкцій включають вибір та обґрунтування найбільш ефективних методів наукового пізнання, при цьому пріоритетне місце повинно бути надане методу порівняльного правознавства, навколо якого необхідно зосередити інші методи, необхідні для реалізації мети та завдань дослідження (діалектичний, історико-правовий, компаративістський, логіко-юридичний, системно-структурний, статистичний, соціологічний методи, метод моделювання та вивчення документів, зокрема – матеріалів кримінальних проваджень, а також даних офіційної статистики).

У *підрозділі 1.2 «Становлення та розвиток системи кримінально-правових санкцій»* за результатами аналізу історико-правових витоків формування кримінально-правових санкцій, змісту та особливостей покарань, які їх наповнюють, зазначено, що система санкцій проходила певні етапи становлення, які доцільно об'єднати у наступні періоди:

а) початковий етап формування кримінально-правових санкцій, що обмежувався IX-XVII століттями, для якого характерними були санкції безальтернативного виду з абсолютно визначеними чи абсолютно

невизначеними межами тих покарань, які їх наповнювали. Розміри та терміни покарання визначалися на розсуд князя чи іншої уповноваженої на виконання каральних функцій особи. Особливістю даного етапу був початок формування кумулятивних санкцій, для яких характерним було поєднання основних покарань (смертної кари, позбавлення волі, заслання) з конфіскацією майна. Із середини XVII ст. до кінця XVII ст. в законодавстві спостерігалось чітке розділення двох видів безальтернативних (простих) санкцій: а) санкції, які включали покарання з абсолютно-невизначеними межами; б) санкції, які включали покарання з абсолютно-визначеними межами;

б) проміжний етап формування кримінально-правових санкцій, що охоплював період з кінця XVII ст. до періоду творення незалежної Української держави (1921 р.) і характеризувався початком зародження альтернативних санкцій, які могли мати як абсолютно визначені, так і абсолютно невизначені межі включених до них покарань;

в) радянський етап розвитку кримінально-правових санкцій (1921–1991 рр.) відзначався наявністю двох видів санкцій, які мали місце у КК УСРР 1922 р. та КК УРСР 1927 рр.: санкції першого виду містили один вид покарання та (за необхідності) його точний розмір (безальтернативні санкції); санкції другого виду передбачали два покарання з абсолютно визначеними та відносно визначеними межами (альтернативні санкції). В даний період набули широкого розповсюдження кумулятивні кримінально-правові санкції;

г) сучасний етап формування системи кримінально-правових санкцій (1991–2025 рр.) характеризується пошуком найбільш дієвих санкцій, удосконаленням їх змісту та порядку застосування з метою ефективної протидії злочинності та забезпечення загальної та спеціальної превенції.

Задля визначення подальших напрямів розвитку кримінально-правової науки з використанням історико-правового та порівняльно-правового методів встановлено наявність підстав для вдосконалення окремих його інститутів щодо формулювання кримінально-правових санкцій у законодавстві України.

Розділ 2 «Кримінально-правова характеристика санкцій у законодавстві України та інших країн» містить два підрозділи.

У підрозділі 2.1 *«Поняття та зміст кримінально-правових санкцій»* дисертантом наголошується на тому, що розкриття змісту кримінально-правових санкцій необхідно здійснювати через характеристику двох утворюючих чинників санкцій: як частини кримінально-правової норми та як структурного елементу норми Особливої частини КК України. Дослідивши кожен з цих складників, дисертант дає власне визначення терміну «санкція», зазначивши, що це частина кримінально-правової норми, яка має державно-примусовий, об'єктивно-суб'єктивний, якісно-кількісний характер, в якій реалізується найвищий ступінь засудження вчиненого як суспільно небезпечного та кримінально караного діяння шляхом визначення виду і розміру покарання за вчинене. У контексті формально-визначеного структурного елементу статті Особливої частини КК санкція через практику застосування включених до неї покарань забезпечує реалізацію принципів законності, справедливості, доцільності, індивідуалізації та диференціації кримінальної відповідальності.

Зміст кримінально-правової санкції розкривається через звернення до можливості настання наслідків: негативних – у вигляді відповідальності, покарання чи примусу та позитивних, таких, як заохочення, стимули, що залежать від ставлення суб'єкта до правил поведінки, визначених диспозицією кримінально-правової норми (правомірна поведінка чи кримінальне правопорушення).

Санкція обумовлює правовий аспект покарання, вказуючи на його вид та обсяг карного елементу, виконуючи таким чином роль моделі покарання, передбаченого за вчинене кримінальне правопорушення.

У підрозділі 2.2 «*Особливості класифікації кримінально-правових санкцій та її критерії*» розкрито основні критерії класифікації кримінально-правових санкцій у національному та зарубіжному законодавстві. Визначено, що класифікація кримінально-правових санкцій норм Кримінального кодексу України повинна здійснюватися відповідно до розгорнутої характеристики системи санкцій.

Визначено, що побудова кримінально-правових санкцій тісно пов'язана з особливостями класифікації кримінальних правопорушень. Відзначено, що врахування окремих видів кримінальних правопорушень дозволяє законодавцю включати в санкції норм КК України достатньо широкий перелік покарань, на відміну від законодавства інших країн, де в якості основних покарань в переважній більшості до санкцій включаються два їх види – позбавлення волі та штраф. Акцентовано увагу на позитивних моментах існування розгалуженої системи кримінальних покарань у національному законодавстві, підкреслена важливість в процесі законотворчості при побудові санкцій норм Особливої частини КК України враховувати їх обумовленість видами кримінальних правопорушень, взаємозв'язок зі змістом та особливостями застосування покарань, включених до кримінально-правових санкцій. Встановлено, що за конструкцією в нормах зарубіжного кримінального законодавства переважають прості (безальтернативні), складні (альтернативні) та кумулятивні санкції. Констатовано, що за критерієм ступеня визначеності меж кримінально-правових санкцій в нормах як вітчизняного законодавства так і законодавства романо-германської, англо-американської, далекосхідної та мусульманської правових сімей мають місце санкції з відносно визначеними межами включених до них покарань, з абсолютно визначеними межами та абсолютно невизначеними межами покарань. Відзначено позитивні надбання національного досвіду щодо широкого включення покарання у виді штрафу до санкцій кримінально-правових норм.

Розділ 3 «Побудова кримінально-правових санкцій у національному та зарубіжному кримінальному законодавстві, перспективи їх удосконалення» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «*Особливості побудови кримінально-правових санкцій у національному та зарубіжному законодавстві*» зазначено, що всі санкції норм, які передбачають відповідальність за тяжкі та особливо тяжкі злочини, є простими (безальтернативними) санкціями, так як включають у якості основного покарання виключно позбавлення волі з визначеними верхньою та нижньою

межами або абсолютно визначеними, так як передбачають покарання строком на 15 років (за винятком 22 санкцій особливо тяжких злочинів, в яких альтернативно передбачається покарання у виді довічного позбавлення волі) з доповненням в якості додаткових покарань позбавлення права займати певні посади або займатись певною діяльністю та конфіскації майна. Визначено, що в частині кримінально-правових норм, які передбачають відповідальність за нетяжкі злочини при представленні в санкціях покарання у виді позбавлення волі, альтернативно закріплені обмеження волі, виправні та громадські роботи, штраф, позбавлення права займати певні посади та займатись певною діяльністю в якості основного або додаткового покарання із конфіскацією майна в якості додаткового покарання. При цьому звертається увага, що в період 2014-2024 років судами покарання у виді виправних робіт застосовано щодо незначної кількості осіб, частка яких в цілому не перевищує 0,2% за кожен рік до загальної кількості засуджених в Україні, до яких застосовані основні покарання. Даний показник засвідчує неактуальність та зайвість даного покарання в сучасний період правозастосовчої практики.

У підрозділі 3.2 *«Особливості формування санкцій кримінально-правових норм залежно від ступеня тяжкості кримінальних правопорушень»* доведено необхідність внесення змін і доповнень до чинного кримінального законодавства України в частині розширення числа санкцій, що передбачають альтернативні позбавленню волі види покарання і спрямовані на скорочення числа санкцій, що передбачають покарання, пов'язані з ізоляцією засудженого від суспільства. Зазначена пропозиція підтверджується аналізом статистичних даних державної звітності Державної судової адміністрації України, які свідчать, що на протязі 2014-2024 років лише кожен п'ятий злочинець був засуджений до покарання у виді позбавлення волі. Кількість осіб, засуджених в цей період із призначенням арешту, не перевищувала 4,4%, а обмеження волі було застосоване максимум до 3% правопорушників. Також, 69,3% опитаних слідчих та 92,4% опитаних адвокатів визнали пропоновані положення слушними. Вказано, що включення до санкцій більш широкого кола покарань, альтернативних позбавленню волі, обумовлено низкою їх переваг, а також відсутністю негативних наслідків для особи, що властиві позбавленню волі на певний термін. Акцентовано увагу на недопущенні занадто широкої варіативності санкцій шляхом обмеження в її структурі основних покарань у кількості трьох одиниць.

Констатовано протиріччя, які проявилися при аналізі відносно-визначених санкцій щодо порівняння різних складів кримінальних правопорушень у межах одного ступеня тяжкості при встановленні саме верхньої межі покарання. Визначено, що велика різниця між мінімальними і максимальними межами кожного виду покарання в санкціях загрожує порушенням принципу справедливості призначення покарання та рівності громадян перед законом. Акцентовано увагу на недоцільності при визначенні меж покарань за вчинення кримінальних проступків та нетяжких злочинів вказувати мінімальні межі, встановлені в Загальній частині КК для цього виду покарання, для чого необхідно виключити із вказаних санкцій обмеження нижньої межі покарання із зазначенням лише верхньої межі покарання.

Запропоновано законодавчо ввести в санкції норм, що передбачають відповідальність за тяжкі злочини, нижні межі позбавлення волі, коли вказана лише верхня межа, а також підняти нижню межу позбавлення волі за тяжкі злочини з двох до чотирьох років, а в санкціях за особливо тяжкі злочини – до п'яти років, адже санкції повинні мати конкретно визначені межі – таку думку підтримують 78,1% опитаних слідчих та 94,3% опитаних адвокатів.

У підрозділі 3.3 «Удосконалення кримінально-правових санкцій та оптимізація практики їх реалізації» озвучена пропозиція про встановлення верхніх і нижніх меж покарання у виді позбавлення волі в санкціях кожної категорії злочинів у таких межах: у санкціях за особливо тяжкі умисні злочини – від 9 до 15 років позбавлення волі; у санкціях за особливо тяжкі необережні злочини – від 7 до 12 років позбавлення волі; у санкціях за тяжкі умисні злочини – від 5 до 8 років та від 6 до 10 років позбавлення волі; у санкціях за тяжкі необережні злочини – від 3 до 6 років та від 4 до 7 років позбавлення волі; у санкціях за нетяжкі злочини повинна визначатися лише верхня межа позбавлення волі (до 5 років).

Запропоновано диференційований підхід до конструювання санкцій кваліфікованих та особливо кваліфікованих складів кримінальних правопорушень, які повинні послідовно збільшуватися у порівнянні з попереднім складом: якщо ч. 1 статті передбачає покарання на строк до 3 років позбавлення волі, то ч. 2 має передбачити, наприклад, від 3 до 5 років, а ч. 3 – від 5 років і вище).

Визначено, що для удосконалення змісту альтернативних санкцій при зазначенні строку відбування будь-якого покарання слід чітко вказувати його термін, уникаючи формулювання «на той же строк».

ВИСНОВКИ

У дисертації викладено одержані результати дослідження, розроблено наукові положення, що в сукупності спрямовані на розв'язання наукового завдання щодо комплексного порівняльно-правового аналізу системи санкцій в кримінальному законодавстві України та законодавстві інших країн та визначення напрямків удосконалення норм національного законодавства в частині кримінально-правових санкцій. Основні результати дослідження є такими:

1. Становлення та формування системи кримінально-правових санкцій відбувалося на кожному з етапів законотворення, які складають чотири періоди: а) початковий етап формування кримінально-правових санкцій, що обмежувався IX-XVII століттями; б) проміжний етап формування кримінально-правових санкцій, що охоплював період з кінця XVII ст. до періоду творення незалежної Української держави (1921 р.); в) радянський етап розвитку кримінально-правових санкцій (1921–1991 рр.); г) сучасний етап формування системи кримінально-правових санкцій (1991-2025 рр.).

2. Класифікація кримінально-правових санкцій у національному та зарубіжному законодавстві здійснюється за критеріями, які дозволяють дати розгорнуту характеристику системи санкцій з включеними до них покараннями, розкрити зміст і призначення кожної їх категорії: а) залежно від предмету правового регулювання: кримінально-правові; цивільно-правові або майнові; адміністративно-правові; дисциплінарно-правові; конституційно-правові або політичні санкції; б) залежно від методу правового регулювання (способів регулювання діяльності суб'єктів): охоронні; штрафні; каральні; позитивні; квазінегативні; правовідновлюючі; в) залежно від ступеня визначеності меж санкції: а) з відносно визначеними межами; б) з абсолютно визначеними межами; в) з невизначеними межами; г) за змістом: умовні; безумовні; д) за внутрішньою побудовою: проста санкція; складна (або альтернативна) санкція; кумулятивна санкція, диференційована на 2 підвиди: а) санкція з обов'язковим застосуванням додаткових покарань; б) санкція без обов'язкового застосування додаткових покарань; е) за способом виразу (зовнішній формі): прямі; відсильні санкції.

3. Кримінальне законодавство зарубіжних країн XVIII-XIX ст. характеризувалося наявністю і застосуванням безальтернативних кримінально-правових санкцій з абсолютно визначеними межами включених до них покарань. Характерним для даного періоду був початок розвитку і застосування кумулятивних санкцій. Згодом у XX ст. більшість зарубіжних країн світу взяли курс на гуманізацію та оптимізацію покарання, заборонивши застосування покарань, які принижують людську гідність та спричиняють фізичний біль чи страждання засудженим особам, запровадивши існування та розвиток альтернативних кримінально-правових санкцій з відносно визначеними межами покарань, що їх наповнюють.

Констатовано, що в кримінально-правових нормах законодавства інших країн присутні всі види санкцій, класифіковані за ступенем визначеності їх меж: як і у нормах вітчизняного законодавства це санкції з відносно визначеними межами включених до них покарань (представлені в законодавстві ФРН, США, Японії, Великої Британії, Латвійської Республіки та країн мусульманської системи); санкції з абсолютно визначеними межами покарань (властиві нормам кримінального законодавства Франції, Японії, Великої Британії, мусульманських країн). Також мають місце санкції з абсолютно невизначеними межами покарань (зокрема, штраф у ФРН чи довічна каторга в країнах мусульманської системи права).

4. Визначено, що включення покарань до санкцій кримінально-правових норм у вітчизняному законодавстві є найбільш широким, на відміну від законодавства зарубіжних країн, де в якості основних покарань застосовується два їх види – позбавлення волі та штраф. Доведено позитивні моменти існування розгалуженої системи покарань для забезпечення ефективності та дієвості покарання і його індивідуалізації, адже при наявності більшої кількості покарань у нормах КК значно збільшується диференціація видів кримінально-правових санкцій, особливо альтернативних. Констатовано, що при побудові санкцій норм Особливої частини КК просліджується чіткий зв'язок з видами кримінальних

правопорушень, з характером та особливостями застосування покарань, включених до кримінально-правових санкцій.

5. З'ясовані особливості побудови кримінально-правових санкцій кримінального законодавства зарубіжних країн, в якому переважають прості (безальтернативні), складні (альтернативні) та кумулятивні санкції. Встановлено, що для країн романо-германської, англо-американської, далекосхідної та мусульманської правових сімей притаманними є кримінально-правові санкції з відносно-визначеними, абсолютно-визначеними та абсолютно-невизначеними межами. Підкреслено, що переважно у країнах мусульманської системи права, заснованих на традиціях ісламу, поширена практика застосування абсолютно-невизначених санкцій. Кримінально-правові санкції даної категорії з таким покаранням як довічна каторга розглядаються у країнах мусульманської системи права як абсолютно-невизначені.

6. Обгрунтовано доцільність внесення змін і доповнень до чинного кримінального законодавства України в частині розширення числа санкцій, що передбачають альтернативні позбавленню волі види покарання. Необхідність таких новацій обумовлюється відсутністю тих негативних наслідків для особи і суспільства в цілому, які властиві позбавленню волі на певний термін.

Аналіз кримінального законодавства зарубіжних країн доводить, що позитивним є досвід широкого включення до санкцій кримінально-правових норм покарання у виді штрафу.

7. З метою удосконалення системи кримінально-правових санкцій та оптимізації практики їх реалізації пропонується здійснити певні зміни та доповнення до норм чинного кримінального законодавства:

- включити штраф в якості основного виду покарання до всіх санкцій кримінально-правових норм Особливої частини КК, які передбачають відповідальність за вчинення кримінальних проступків та нетяжких злочинів;

- включити штраф в якості альтернативного покарання до санкцій всіх кримінально-правових норм Особливої частини КК, які передбачають відповідальність за скоєння тяжких та особливо тяжких злочинів з необережною формою вини;

- включити штраф в якості альтернативного покарання до санкцій кримінально-правових норм Особливої частини КК, які передбачають відповідальність за скоєння таких тяжких та особливо тяжких злочинів з умисною формою вини: проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина; у сфері господарської діяльності; проти довілля; проти безпеки руху та експлуатації транспорту; проти громадського порядку; проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самління, об'єднань громадян та проти журналістів; у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, крім злочинів, в яких обов'язковою ознакою об'єктивної сторони є небезпечний спосіб вчинення діяння або тяжкі наслідки (застосування насильства, що є небезпечним для життя чи здоров'я особи, погроза застосування такого насильства, умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень);

- включити громадські роботи в якості основного виду покарання до всіх санкцій кримінально-правових норм Особливої частини КК, які передбачають відповідальність за вчинення кримінальних проступків та нетяжких злочинів з необережною формою вини;

- включити покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю в якості як основного так додаткового виду покарання до всіх санкцій кримінально-правових норм Особливої частини КК, які передбачають відповідальність за вчинення кримінальних правопорушень спеціальним суб'єктом із використанням свого службового, посадового або професійного становища;

- встановити безстрокове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю у санкціях кримінально-правових норм Особливої частини КК, які передбачають відповідальність за вчинення корупційних кримінальних правопорушень;

- включити конфіскацію майна в якості додаткового покарання до санкцій кримінально-правових норм Особливої частини КК, які передбачають відповідальність за вчинення корупційних кримінальних правопорушень;

- виключити виправні роботи з системи покарань у ст. 51 КК та із санкцій всіх кримінально-правових норм Особливої частини КК;

- встановити нижню та верхню межу покарання у виді позбавлення волі строком від 10 до 20 років у санкціях, які включають покарання у вигляді довічного позбавлення волі.

8. На основі аналізу відносно-визначених санкцій при порівнянні різних складів кримінальних правопорушень однієї категорії (за ступенем тяжкості) виявлено не виправдано значну різницю між мінімальними та максимальними межами строків видів покарання, передбачених санкціями, що може призводити до порушення принципів справедливості призначення покарання та рівності громадян перед законом. Відтак, обґрунтовано доцільність застосування уніфікованого підходу до визначення верхньої та нижньої меж покарання у виді позбавлення волі в санкціях злочинів кожної категорії, з метою забезпечення системності, пропорційності та узгодженості кримінально-правового регулювання, а саме:

- за умисні особливо тяжкі злочини – від 9 до 15 років позбавлення волі;

- за необережні особливо тяжкі злочини – від 7 до 12 років позбавлення волі;

- за умисні тяжкі злочини – від 5 до 8 років та від 6 до 10 років позбавлення волі;

- за необережні тяжкі злочини – від 3 до 6 років та від 4 до 7 років позбавлення волі;

- за нетяжкі злочини повинна визначатися лише верхня межа позбавлення волі (до 5 років), нижня межа дорівнює строку, визначеному у ст. 63 КК – один рік.

9. На основі проведеного дослідження висловлено пропозиції щодо змін та доповнень до чинного кримінального законодавства, а саме:

– викласти в наступній редакції абз. 1 ч. 3 ст. 53 КК України: *«Штраф як додаткове покарання може бути призначений тоді, коли його спеціально передбачено в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу і лише до особи, яка на час розгляду матеріалів кримінального провадження в суді була офіційно працевлаштована або мала інший стабільний дохід, а також власні кошти чи майно.*

Виключається застосування штрафу до осіб, що не мають самостійного доходу, власних коштів або майна, на яке може бути звернене стягнення»;

– доповнити ст. 55 КК України ч. 4 наступного змісту:

«Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю може призначатися як безстрокове додаткове покарання у випадках вчинення кримінального правопорушення спеціальним суб'єктом із використанням свого службового, посадового або професійного становища, якщо суд визнає неможливим застосувати покарання у виді позбавлення права обіймати посади або займатися певною діяльністю на визначений строк»;

– ч. 2 ст. 56 КК України викласти в наступній редакції:

«Громадські роботи встановлюються на строк від ста двадцяти до чотирьохсот вісімдесяти годин (для осіб, які не працевлаштовані на період виконання покарання) і відбуваються не більше як шість годин на день залежно від виду робіт, які виконує засуджений та його загального фізичного стану»;

– виключити ст. 57 КК України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Ткачук Ю. О. Принципи побудови кримінально-правових санкцій: спроба вирішення. *Держава і право*. Юридичні і політичні науки. 2009. Вип. 44. С. 588–591.

2. Ткачук Ю. О. Застосування деяких видів покарання при конструюванні альтернативних кримінально-правових санкцій. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 3. С. 84–87.

3. Ткачук Ю. О. Особливості конструювання кримінально-правових санкцій у законодавстві зарубіжних країн. *Закон и жизнь* (Республіка Молдова). 2013. № 2 (254). С. 20–23.

4. Ткачук Ю. О. Кримінально-правові санкції: перспективи запровадження в проекті нового Кримінального кодексу України. *Вісник асоціації кримінального права України*. 2025. Вип. 1 (21). С. 110–120. DOI : <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2025.23.334432>.

5. Ткачук Ю. О. Теоретичні засади класифікації кримінально-правових санкцій за ступенем визначення їх меж. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 3 (69). С. 180–185. DOI : <https://doi.org/10.33270/0525693.21>.

6. Ткачук Ю. О. Диференціація кримінально-правових санкцій: порівняльно-правовий аналіз. *Věda a perspektivy*. 2025. № 8 (51). С. 243–253. DOI : [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2025-8\(51\)-243-253](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2025-8(51)-243-253).

7. Ткачук Ю. О. Санкції за злочини проти основ національної безпеки. *Злочини проти основ національної безпеки України: особливості кваліфікації та методики розслідування* : матеріали круглого столу, проведеного в межах Днів

науки на факультеті правничих наук Національного університету «Києво-Могилянська академія» (Київ, 28 лют. 2025 р.). Київ : НаУКМА, 2025. С. 179–181.

8. Ткачук Ю. О. Санкції в проекті нового Кримінального кодексу України. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матеріали ІХ міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 21 берез. 2025 р.). Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. Ч. І. С. 648–650.

9. Ткачук Ю. О. Кримінально-правові санкції: поняття, зміст та сутність. *Сучасний український конституціоналізм і муніципалізм та їх трансформація в контексті європейської та євроатлантичної інтеграції України*: матеріали наук.-практ. кругл. столу (Київ, 26 черв. 2025 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ. 2025. С. 158–160.

10. Ткачук Ю. О. Формування кримінально-правових санкцій та ступінь тяжкості кримінальних правопорушень: питання співвідношення. *Актуальні проблеми кримінального права* (пам'яті професора П. П. Михайленка): тези доп. наук.-теорет. конф. (Київ, 27 листоп. 2025 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ. С. 445–448.

АНОТАЦІЯ

Ткачук Ю. О. Санкції у кримінальному праві: порівняльно-правове дослідження. – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2026.

На основі аналізу наукових праць, законодавчих та інших нормативно-правових актів, статистики правоохоронних органів, а також судової практики в дисертації здійснено комплексне теоретико-прикладне дослідження, присвячене питанням саме порівняльно-правового аналізу системи кримінально-правових санкцій, уніфікації, внутрішньої узгодженості і оптимальної конструкції санкцій, передбачених кримінальним законодавством. У роботі виявлено особливості побудови системи кримінально-правових санкцій у національному та міжнародному законодавстві, проаналізована практика застосування судами санкцій за кримінальні правопорушення різного ступеня тяжкості, на підставі чого сформульовано низку пропозицій щодо удосконалення законодавчо закріпленої у ст. 51 Кримінального кодексу України системи покарань.

На підставі вивчення теоретико-методологічних засад порівняльного дослідження кримінально-правових санкцій дисертанту вдалося побудувати нові наукові гіпотези, ґрунтовно охарактеризувати теоретичні засади визначення та формування кримінально-правових санкцій, узагальнити необхідну кількість дослідних даних та підготувати пропозиції щодо подальшого удосконалення чинного законодавства та практики застосування кримінально-правових санкцій.

Ключові слова: кримінальне правопорушення; кримінальна відповідальність; покарання; кримінально-правові санкції; формування кримінально-правових санкцій; оптимізація практики реалізації кримінально-правових санкцій.

ANNOTATION

Tkachuk Yu.O. Sanctions in criminal law: comparative legal research. – Manuscript rights.

Dissertation for the degree of Candidate of Law in the specialty 12.00.08 – criminal law and criminology; criminal enforcement law. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2026.

The thesis is the first monographic study in Ukraine devoted to the issues of comparative and legal analysis of the system of criminal sanctions, unification, internal consistency and optimal construction of sanctions provided for by the criminal legislation, which reveals the peculiarities of the construction of the system of criminal sanctions in national and international legislation, analyzes the practice of applying sanctions by courts for criminal offenses of various degrees of severity, on the basis of which a number of proposals for improving the legislatively enshrined in Art. 51 of the Criminal Code of Ukraine of the system of punishments.

In order to determine further directions of development of criminal law science using historical-legal and comparative legal methods, the existence of grounds for improving its individual institutions regarding the formulation of criminal sanctions in the legislation of Ukraine has been established.

Attention is focused on the need to study criminal sanctions as part of the criminal law norm and as a structural element of the norm of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine. By imposing sanctions, the legislative limits of criminal repression are determined. The main criteria for the classification of criminal sanctions in national and foreign legislation are revealed. It is determined that the classification of criminal sanctions of the norms of the Criminal Code of Ukraine should be carried out in accordance with the detailed characteristics of the sanctions system.

It is noted that all sanctions of the norms that provide for liability for serious and especially serious crimes are simple (no alternative) sanctions, since they include as the main punishment exclusively imprisonment with defined upper and lower limits or absolutely defined, as they provide for punishment for a period of 15 years (with the exception of 22 sanctions of particularly serious crimes, which alternatively provides for punishment in the form of life imprisonment) with the addition of deprivation of the right to hold certain positions or engage in certain activities and confiscation of property as additional punishments.

The need to make amendments and additions to the current criminal legislation of Ukraine in terms of expanding the number of sanctions, providing for alternative types of punishment to imprisonment and aimed at reducing the number of sanctions involving punishments related to the isolation of the convict from society, has been proven. It is indicated that the inclusion of a wider range of punishments, alternative to imprisonment, in the sanctions is due to a number of their advantages, as well as the absence of negative consequences for a person, which are inherent in imprisonment for a certain period. Emphasis is placed on preventing too wide a variation of sanctions by limiting the main penalties in its structure to three units.

A differentiated approach to the construction of sanctions of qualified and especially qualified criminal offenses is proposed, which should be consistently

increased compared to the previous composition: if Part 1 of the article provides for punishment for up to 3 years of imprisonment, then Part 2 should provide, for example, from 3 to 5 years, and Part 3 – from 5 years and above).

It is determined that in order to improve the content of alternative sanctions, when specifying the term of serving any punishment, its term should be clearly indicated, avoiding the wording «for the same period».

On the basis of the study of problematic issues of formulation and content of criminal sanctions in national and international legislation, specific proposals for improving the system of criminal sanctions and optimizing the practice of their implementation have been formulated.

Key words: criminal offense; criminal liability; punishment; criminal sanctions; formation of criminal sanctions; optimization of the practice of implementing criminal sanctions.